

Література

- 1.Алексюк А.М.Педагогіка вищої школи. Курс лекцій: модульне навчання / Навч. посібник. – К.: ІСДО, 1993. – 220 с.
- 2.Інтерактивні технології навчання: Метод. посібник / О.І.Пометун та ін. – Умань, 2003. – 68 с.
- 3.Зязюн І.А. Педагогіка добра : ідеали і реалії: посібник. – К.: МАУП, 2000. – 312 с.
- 4.Кларин М.В. Инновации в обучении: Метафоры и модели : Аналіз зарубіжного опыта. – М.: Наука, 1997. – 83 с.
- 5.Освітні технології : Навч.-метод.посіб./ О.М.Пехота, А.З.Кіктенко, О.М.Любарська та ін.; За ред.О.М.Пехоти. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 255с.
- 6.Пометун О., Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. – К., 2002. – 135 с.
- 7.Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: Навч.посіб. / О.М.Пехота, В.Д.Будак, А.М.Старева та ін. За ред. І.А.Зязюна, О.М.Пехоти. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 240 с.

Резюме. Демократичні та гуманістичні процеси в Україні сприяють детермінації педагогічних методів, що пов'язані з особистісно орієнтованою, творчо-інноваційною діяльністю майбутнього вчителя. У статті з'ясовуються можливості нових педагогічних технологій в активізації пізнавальної діяльності студентів педагогічних університетів.

Summary. Democratic and humanistic processes in Ukraine promote the determination of pedagogical methods, associated with the future teacher's personality – oriented, creative – innovative activities. The article defines the possibilities of new pedagogical technologies in activating cognitive activities of pedagogical university students.

С.Б. ФІЯЛКА

ДИДАКТИЧНІ АСПЕКТИ РЕДАГУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРИ З КУЛЬТУРОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН ДЛЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ

В історію вітчизняної вищої школи роки нашої державної незалежності ввійдуть як період інтенсивного впровадження в навчальний процес нових дисциплін соціокультурного циклу. Це обумовлено тим, що мета ХХІ століття – сформувати «людину відповідальну», «людину культури». Гуманізація вищої освіти передбачає формування поряд зі спеціальними професійними знаннями, навичками й уміннями широкої культури

та розвинутого інтелекту на основі загальнолюдських моральних цінностей. Якості особистості, такі як відповідальність, толерантність, полікультурність, стають не менш значущими, ніж професійні знання та вміння, які без гуманістичних начал можуть призвести до глобальних катастроф.

Відходять у минуле ті часи, коли єдиним джерелом інформації з культурознавчих дисциплін були лише лекції. Нині з'явилося чимало підручників із грифом Міністерства освіти і науки України – «затверджено», «допущено», «рекомендовано».

Сучасний український ринок навчальних видань для вищої школи дуже багатий, проте він надто часто заповнений непотрібними, непрофесійно підготовленими книгами сумнівного змісту та низького рівня видавничої культури. Тож підвищення якості підготовки навчальної літератури – одне з першочергових завдань, від вирішення якого залежить подальше вдосконалення професійної підготовки фахівців.

Теоретико-методологічні аспекти створення навчальних видань із культурознавчих дисциплін є предметом зацікавлення лише кількох науковців-педагогів, зокрема З. Донець [1, 2], О. Рудницька, Ю. Терещенко [3]. Малодослідженим залишається редакторський аспект підготовки такої літератури. Багато сучасних редакторів, працюючи над текстом, обмежуються мовностилістичною правкою й не приділяють достатньої уваги дидактичним функціям навчальної книги.

Мета статті – на основі аналізу наявного масиву навчальної літератури з культурознавчих дисциплін виокремити актуальні критерії її редакторської оцінки. Об'єктом дослідження є власне навчальні видання з культурознавчих дисциплін: підручники, навчальні посібники, тексти й конспекти лекцій, а предметом – їхня відповідність видавничим та дидактичним вимогам.

У цьому дослідженні навчальне видання для вищої школи розглядається як мовний продукт педагогічної взаємодії, якому організатори спілкування (автори такого видання та викладачі, які ним користуються в навчальному процесі) відводять роль засобу керування, контролю та навчання; у свою чергу, для студента такий мовний продукт є інструментом впливу, засобом самоперевірки отриманих знань та набутих навичок.

Тож, готуючи навчальну книгу з культурознавчої дисципліни, редактор має звернути увагу, окрім власне мовностилістичних аспектів, на такі моменти.

Структурування матеріалу. Аналіз масиву навчальних видань із культурознавчих дисциплін свідчить, що в них майже не використовуються можливості структурування матеріалу, не проводиться виокремлення опорних пунктів викладу, яке посилює увагу до найбільш істотних питань, активізуючи оволодіння інформацією. Тоді, коли параграфи розбиті на більш-менш однакові за обсягом пункти, робота над навчальною книгою полегшується, адже логічну схему матеріалу, виражену в заголовках, запам'ятати куди простіше, ніж суцільний текст. Доцільність такого структурування виявляється вже на етапі редагування. У чітко організованому навчальному матеріалі легше помітити логічні неточності (та й буде їх тут значно менше), зокрема дублювання інформації, спланувати розмітку елементів книги, забезпечити взаємодію тексту та ілюстрацій.

Гіпертекстність. Для того щоб навчальна книга якнайповніше відповідала дидактичним вимогам, редактор та автор мають домогтися її максимальної гіпертекстності. На нашу думку, найбільш вдалим є визначення гіпертексту, запропоноване М. М. Суботіним [4]: «Гіпертекст – це форма організації текстового матеріалу, за якої його одиниці подано не в лінійній послідовності, а як систему явно виражених можливих переходів, зв'язків між ними. Завдяки цим зв'язкам матеріал можна читати в будь-якому порядку, утворюючи різні лінійні тексти» (переклад нап. – С. Ф.).

Гіпертекстність навчальної книги виявляється вже в тому, що в ній використовується не лише вербальна (словесна), а й таблична, ілюстративна та інші знакові системи. Складна архітектоніка досягається спіралевидністю викладу, оригінальністю верстки. Гіпертекстність збільшується за наявності апарату. Він дає змогу використовувати потрібні фрагменти, факти з книги, не перечитуючи її заново. Цій меті слугують такі компоненти апарату, як засоби доповнення та супроводу тексту (примітки та коментарі, підрядкові й затекстові бібліографічні посилання) та довідкові й пошукові засоби (внутрішньотекстові посилання, списки, зводи й переліки, покажчики, особливо анотовані). Крім того, використовуючи бібліографічні посилання, читач може звернутися до іншої книги.

Виховна функція навчального тексту. Навчальні видання з культурознавчих дисциплін мають забезпечувати процес соціалізації особистості, тобто засвоєння індивідом цінностей, норм, притаманних певному суспільству, групі, історичній добі. Їхнє завдання полягає в розвитку духовності, моральності як факторів професіоналізму, в озброєнні цінностями, а не лише інформацією як такою. До того ж зазначена навчальна література покликана формувати в студентів прагнення до пізнання, задоволення від процесу й результатів творчості, від контакту із шедеврами мистецтва тощо.

Водночас навчальні видання з культурознавчих дисциплін мають сприяти мовному вихованню особистості. Вони покликані не лише передавати знання, а й плекати естетичний смак, інтерес до вивчення рідної мови. Канцелярський стиль, наявність різноманітних помилок, монотонний виклад деформують мовленнєві навички студентів. У деяких сучасних підручниках із технічних дисциплін виклад куди грамотніший, ніж у навчальних виданнях із культури. Проте саме останні мають багатий потенціал для використання синонімічного різнобарв'я, тропейчних засобів, фразеології тощо.

Актуальність і доцільність підбору фактів. У навчальних виданнях із культурологічних дисциплін особливого значення набуває актуальність пропонованої інформації, яка визначається не лише самим матеріалом, а й кутом зору, під яким він добирається. До того ж навчальний текст не повинен бути хаотичною сумою фактів: вони мають становити ієрархічну систему.

Відповідність підручника програмі. Безумовно, найавторитетнішим навчальним виданням серед викладачів і студентів є підручник. Згідно з ДСТУ 3017-95 «Видання. Основні види. Терміни та визначення» підручник – це навчальне видання із систематизованим викладом дисципліни (її розділу, частини), що відповідає навчальній програмі та офіційно затверджене як таке [5]. Однак, на нашу думку, стосовно певних дисциплін, зок-

рема культурознавчих, співвідношення підручника й навчальної програми значною мірою мінливе. Вдалий підручник може в чомусь, найчастіше в доборі та групуванні елементів навчального матеріалу, відрізнятись від програми. Такий підручник здатен уточнювати й поліпшувати її, а також стати каркасом принципово нових програм.

Системність матеріалу навчальної книги культурознавчого напряму проявляється у зв'язку між окремими її частинами, що надає викладу логічності, а процесу засвоєння інформації – впорядкованості.

Інтегративність. Культурологічні дисципліни є інтегративною сферою знання, результатом багатоаспектного діалогу філософії, історії, психології, антропології, мовознавства, етнографії, релігієзнавства, соціології, мистецтвознавства тощо. Базис культурологічного знання становлять окремі науки про культуру, в межах яких досліджуються її конкретні феномени. Істотною вадою багатьох сучасних видань є дисбаланс різних аспектів культурологічного знання, зокрема домінують один-два з них, решта ж ігнорується або висвітлюється поверхово (чи то через нестачу матеріалу, чи то внаслідок авторської неувважності або ж суб'єктивності). Наприклад, у «Лекціях з історії світової культури» В. С. Полікарпова лекція 3 «Культура Стародавнього Єгипту» майже не містить відомостей про суспільно-політичний лад країни, натомість лекція 13 «Культура кочівників Євразії» переобтяжена власне історичними даними. Обов'язок редактора – вчасно виявляти й ліквідувати такі вади навчального тексту.

Тож, готуючи навчальне видання, слід насамперед забезпечити його відповідність дидактичним вимогам, що випливають із завдань освіти. Важливо не просто написати книгу грамотно та цікаво, а й відповідно структурувати, систематизувати матеріал, ретельно розробити апарат видання, збалансувати численні аспекти культурологічної науки тощо.

Література

1. *Донець З. Ф.* Осучаснення змісту культурознавчих дисциплін у вищій школі в контексті міжнародних культуроохоронних конвенцій: Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 2004.
2. *Донець З. Ф.* Перспективи великого і малого пізнання культури (яким бути новому підручнику) // Проблеми підручника для вищої школи: Зб. матеріалів наук.-метод. конф. (Вінниця, 29 – 30 трав. 2001 р.): У 2 т. – Вінниця: Універсум-Вінниця, 2001. – Т. 1. – С. 174-177.
3. *Терещенко Ю. І.* Підручники про культуру: субстрат без педагогічного опертя // Проблеми підручника для вищої школи: Зб. матеріалів наук.-метод. конф. (Вінниця, 29 – 30 трав. 2001 р.): У 2 т. – Вінниця: Універсум-Вінниця, 2001. – Т. 1. – С. 170 – 173.
4. *Субботин М. М.* Новая информационная технология: Создание и обраб. гипертекстов. – М., 1992. – 158 с.
5. *ДСТУ 3017-95* Видання. Основні види. Терміни та визначення. – Чинний з 01.01.1996.

Резюме. Виокремлено дидактичні критерії редакторської оцінки навчальної літератури з культурознавчих дисциплін для вищої школи.

Резюме. Выделены дидактические критерии редакторской оценки учебной литературы по культуроведческим дисциплинам для высшей школы.

Summary. The didactic aspects of the editing of the textbooks of culture for university students are proposed.

Ю.В. ЯВОРИК

Ю.З. ПРОХУР

СИСТЕМИ КОМП'ЮТЕРНОЇ ГРАФІКИ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ МИСТЕЦЬКОГО СПРЯМУВАННЯ

Питанню класифікації програмних засобів навчального призначення присвячена велика кількість робіт педагогів-науковців. Досліджуючи питання застосування графічних комп'ютерних програм у підготовці майбутніх фахівців, О.Г. Глазунова [3] пропонує власну схему класифікації програмних засобів. Спираючись на неї, ми вважаємо, що за функціональним призначенням та педагогічними особливостями доцільне упорядкування, яке наведено у табл. 1.4.

Вимоги, які має задовольняти сучасний ПЗНП, що базуються на принципах навчання, досить чітко сформульовані у працях М.І. Жалдака та В.В. Лапінського [1]. Застосування візуальних, інформаційно-візуальних програм додає новий зміст до термінології і має нове визначення, як інформаційно-візуальні технології (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Інформаційно-візуальні технології, які застосовуються у ВНЗ України

№ п/п	Назва ІТ	Англomовна назва	Скорочена назва
1	Електронний підручник	Electronic textbook	E-tbook
2	Мультимедійна система	Multimedia system	CD-sys
3	Експертна система	Experts system	Ex.sys
4	Система автоматизованого проектування (САПР)	Computer aided design system	CAD
5	Електронний бібліотечний каталог	Electronic library	E-libr
6	Банк даних, база даних	Database	Db
7	Локальні і розподілені (глобальні) обчислювальні системи	Local and Wide area networks	LAN/WAN
8	Електронна пошта	Electronic mail	E-mail